

33. Strafrechtelijke contact- en locatieverboden

Irma Cleven, Tamar Fischer en Sanne Struijk

33.1 Inleiding

De behoefte aan bescherming bij slachtoffers van (gewelds)delicten is aanzienlijk, zeker wanneer de dader een bekende is.¹ Een van de instrumenten om deze bescherming vorm te geven, is het contact-, locatie-, of gebiedsverbod. Het verbod omvat gedragsregels die kunnen worden opgelegd in het kader van een strafrechtelijke, civielrechtelijke of bestuursrechtelijke procedure. In dit hoofdstuk staan de strafrechtelijke verboden centraal. Aangespoord door de stevige Europeesrechtelijke nadruk die op slachtofferbescherming in het strafproces wordt gelegd,² kunnen dergelijke strafrechtelijke verboden op grond van de huidige Nederlandse wetgeving in alle fasen van een strafrechtelijke procedure worden opgelegd. Het verbod verbiedt verdachten of daders van strafbare feiten om (in)direct contact op te nemen met het slachtoffer of een bepaalde locatie of gebied te betreden, bijvoorbeeld het gebied rondom het woonadres van het slachtoffer. Oplegging van de verboden vindt plaats naar aanleiding van uiteenlopende geweldsdelicten, waarbij de relationele afstand tussen slachtoffer en verdachte of dader varieert. Zo worden verboden opgelegd in geval van (poging) (zwaar) lichamelijk letsel/mishandeling, bedreiging, vernieling, belaging (stalking), diefstal (met geweld), zedendelicten en (poging) moord of doodslag.³ Vaak betreft het (ex-)partners, maar verboden worden ook opgelegd in geval van burens, (ex-schoon)familieleden of kennissen en onbekenden.⁴ Verboden worden opgelegd in zaken waarin het risico op herhaling van slachtofferschap groot is of het contact belastend is voor personen, onder wie nabestaanden. Met enige regelmaat verschijnen er schrijnende berichten in het nieuws over personen die ondanks de inzet van beschermingsmaatregelen zoals dergelijke verboden toch opnieuw slachtoffer werden van geweld, met soms de dood als gevolg. Zo voorkwamen verschillende beschermingsmaatregelen niet dat de Rotterdamse tiener Hümeyra op 18 december 2018 door haar stalkende ex-vriend om het leven werd gebracht.⁵ Over het lot van de meeste slachtoffers voor wie strafrechtelijke verboden wel degelijk een bijdrage leveren aan bescherming wordt echter niet in de media bericht of een inspectieonderzoek naar gedaan.

In dit hoofdstuk wordt geschetst of, hoe en wanneer strafrechtelijke verboden (kunnen) bijdragen aan de bescherming van slachtoffers. Eerst zal een overzicht worden gegeven van het juridisch kader waarbinnen de verboden in ons land worden opgelegd, gevolgd door een beschrijving van de uitvoeringspraktijk. Tot slot wordt, op basis van theorie en empirie, geanalyseerd welke bijdrage de verboden aan veiligheid en welzijn van slachtoffers kunnen leveren. Hoewel onderzoek op dit laatste punt geen hard bewijs kan leveren en er nog

¹ Ten Boom 2016, 2016a.

² Council Resolution of 28 June 2011, OJ 2011 C 187/01; EP and Council Directive of 13 December 2011, OJ 2011 L 338/2 en de EU-Richtlijn 2012/29/EU, die in de Nederlandse wetgeving is geïmplementeerd (*Stb.* 2017, 90).

³ Van der Aa et al. 2013.

⁴ Fischer et al. 2019 en *ibid.*

⁵ Inspectie Justitie en Veiligheid 2019.

belangrijke leemtes bestaan, biedt de literatuur verschillende inzichten in hoe, wanneer en waarom verboden (kunnen) bijdragen aan de veiligheid en het welzijn van slachtoffers.⁶

33.2 Beschrijving van de uitvoeringspraktijk

33.2.1 Wettelijk kader

Nederland kent een groot aantal modaliteiten waarbinnen strafrechtelijke verboden kunnen worden opgelegd.⁷ Deze modaliteiten bieden de mogelijkheid tot oplegging in verschillende fasen van het strafproces en bij verschillende afdoeningen. Zo kunnen verboden worden opgelegd in de fase van het voorbereidend onderzoek, de vervolging, de berechting en de tenuitvoerlegging en zowel bij een strafbeschikking en veroordeling als in de vorm van een zelfstandige sanctie of als onderdeel van de tenuitvoerlegging daarvan. Verder is, afhankelijk van de modaliteit, ofwel de officier van justitie ofwel de rechter(-commissaris) tot oplegging bevoegd. De formele consequentie bij schending van het verbod verschilt per modaliteit, maar betreft meestal een aantal dagen of een langere periode in hechtenis of detentie.⁸

33.2.3 Omvang van en trends in opleggingen

Twee onderzoeken brachten voor de meest frequent toegepaste modaliteiten (verbod als bijzondere voorwaarde en vrijheidsbeperkende maatregel) de omvang van strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden in Nederland in kaart; het eerste onderzoek op basis van het aantal opgelegde verboden⁹ en het tweede op basis van het aantal zaken waarin (tenminste) een verbod is opgelegd.¹⁰ Omdat er in één zaak meerdere verboden opgelegd kunnen worden, zijn deze cijfers niet vergelijkbaar. Volgens het eerste onderzoek werden tussen april 2011 en 2012 landelijk naar schatting 2306 verboden opgelegd. Het tweede onderzoek concludeert over de periode juli 2015 t/m dec 2017 dat er gemiddeld in 2591 zaken per jaar een of meerdere verboden worden opgelegd. Omdat deze cijfers niet alle modaliteiten bevatten en er mogelijk verboden zijn opgelegd die niet zijn gericht op bescherming van een specifiek slachtoffer, geven deze cijfers slechts een indicatie van het minimaal aantal opleggingen.

Uit verschillende bronnen blijkt dat in de afgelopen jaren een toename bestaat in het aantal opleggingen. Uit opgevraagde ongepubliceerde cijfers van de Raad voor de Rechtspraak blijkt dat het aantal door de rechter opgelegde verboden bij oplegging van een (deels) voorwaardelijke straf is gestegen van 395 in 2015 tot 2370 in de eerste 11 maanden van 2021. Hier vallen verboden op basis van andere modaliteiten nog buiten.

Naast veel (media)aandacht voor zaken waarin verboden waren opgelegd maar een fatale uitkomst niet werd voorkomen,¹¹ zijn er vier wettelijke ontwikkelingen die bijdragen aan de verklaring van de recente toename in het aantal opleggingen. Ten eerste is het aantal opleggingen gestegen door de recente uitbreidingen van de mogelijkheden voor oplegging met de invoering van de gedragsaanwijzing in 2010¹² en de vrijheidsbeperkende maatregel ingevoerd in 2012.¹³ Ten tweede zijn de doelen van de meerjarenagenda van het

⁶ We baseren dit hoofdstuk deels op Fischer et al. 2019.

⁷ Fischer et al. 2019.

⁸ Voor meer informatie over grondslag, doel, toepassingsvoorwaarden en handavingskader van frequent toegepaste modaliteiten zie Fischer et al 2019.

⁹ Van der Aa et al. 2013

¹⁰ Fischer et al. 2019

¹¹ Inspectie Justitie en Veiligheid, 2019.

¹² *Stb.* 2010, 325.

¹³ *Stb.* 2011, 546. Voor cijfers over aantal opleggingen van de maatregel zie Fischer et al. 2019.

slachtofferbeleid uit 2018¹⁴ uitgewerkt in nieuwe wetgeving. Met de meerjarenagenda wordt voorgeschreven dat er nadrukkelijker rekening moet worden gehouden met de beschermingsbehoeften van slachtoffers en nabestaanden, zowel in de vroege fase middels een individuele beoordeling bij melding van slachtofferschap¹⁵ als in de executiefase tijdens detentiefasering en de voorwaardelijke invrijheidstelling (v.i.).¹⁶ Ten derde is er vanuit de EU in verband met het recht op vrijheid de wens om het aantal verdachten in voorlopige hechtenis te verminderen en dus meer gebruik te maken van de mogelijkheid om deze (voorwaardelijk) te schorsen.¹⁷ Tot slot stelde de wetgever zich met het oog op voorkomen van recidive in 2009 ten doel om het aantal korte onvoorwaardelijke vrijheidsstraffen te verminderen ten gunste van voorwaardelijke straffen.¹⁸ Laatstgenoemde drie ontwikkelingen zijn relevant, omdat in geval van het verlenen van voorwaardelijke vrijheden aan verdachten en daders verboden een wezenlijke rol kunnen spelen in het rekening houden met beschermingsbehoeften van slachtoffers.

33.2.4 Ketenpartners

Bij de uitvoeringspraktijk zijn verschillende actoren betrokken, waaronder politieagenten, officieren van justitie, medewerkers van slachtofferpunten of slachtoffercoördinatoren van het Openbaar Ministerie, juridisch medewerkers of casemanagers van Slachtofferhulp Nederland, eventueel slachtofferadvocaten¹⁹, toezichthouders van Reclassering, rechter(-commissarissen) en bijvoorbeeld in geval van huiselijk geweld ook Veilig Thuis en hulpverleningsinstanties. Hun betrokkenheid en de intensiviteit van de samenwerking verschillen onder andere per modaliteit en de ernst van de zaak. Zo verschilt de wijze van toezicht door de politie per zaak en is toezicht in een meerderheid van de zaken reactief (dus pas nadat een slachtoffer een schending meldt). Ook heeft niet elk slachtoffer een gesprek met de officier van justitie waarin de beschermingsbehoeften worden uitgevraagd. De onderstaande figuur geeft daarom slechts een algemeen overzicht van wie gedurende het strafproces is betrokken bij de oplegging en handhaving van verboden. Figuur 1 bevat alleen de directe ketenpartners; (hulpverlenings)instanties zoals Veilig Thuis ontbreken.²⁰

¹⁴ Kamerstukken II 2017/2018, 33 552, nr. 43.

¹⁵ Wet Implementatie van richtlijn 2012/29/EU (*Stb.* 2017, 90).

¹⁶ Wet Straffen en beschermen (*Stb.* 2020, 224) en Wet Uitbreiding slachtofferrechten (*stb.* 2021, 220).

¹⁷ Zie bijvoorbeeld Van den Brink 2017.

¹⁸ Kamerstukken II 2009/2010, 32 319, nr. 3.

¹⁹ Voor informatie over de pilot slachtofferadvocatuur ernstige geweld- en zedenzaken zie Kamerstukken II 2018-2019, 31 753, nr. 177.

²⁰ Voor een uitgebreider overzicht van de uitvoeringspraktijk zie Fischer et al. 2019. Het 'formulier' in dit rapport op pagina 159 verwijst naar een brief die slachtoffers ontvangen met informatie over hun rechten en informatiebehoefte, zoals is vastgelegd in Aanwijzing 2018A005.

	Politie 	Medewerkers Slachtofferhulp Nederland en/of Slachtofferadvocaat 	Toezichthouder Reclassering 	Openbaar Ministerie: slachtofferpunten of slachtoffercoördinator parketten en CVvi/CJIB 	Officier van justitie 	Rechter (-commissaris)
Vraagt naar beschermingsbehoeften	✓	✓		✓	✓	
Legt verbod op					✓	✓
Informeert over oplegging verbod	✓	✓		✓		
Houdt toezicht op naleving	✓		✓			
Ontvangt meldingen van schendingen van slachtoffers	✓	✓		✓		
Beslist (in)formeel over gevolg op schending	✓		✓		✓	✓
Informeert slachtoffer over dit gevolg	✓			✓	✓	

Figuur 1. Taken betrokken actoren bij oplegging en handhaving strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden.

33.3 Naleving en gevolgen van verboden: theorie

In het algemeen wordt er in de literatuur nog weinig aandacht besteed aan theorievorming over hoe en wanneer verboden bijdragen aan het voorkomen van herhaald slachtofferschap.²¹ Ook is het een uitdaging om te bepalen aan de hand van welke uitkomstmaten ‘herhaald slachtofferschap’ gemeten zou moeten worden, dit gebeurt vaak aan de hand van het aantal schendingen, of ervaren fysiek of psychologisch geweld.²² In deze paragraaf bespreken we de theoretische benaderingen die wel beschikbaar zijn. De eerste subparagraaf beschrijft het verklarende mechanisme vanuit het perspectief van verdachten/daders en de tweede vanuit slachtoffers. In

33.3.1 Veiligheid vanuit perspectief verdachte/dader

Het afschrikkingsperspectief en incapacitatie verklaren waarom verdachten en daders de opgelegde verboden zouden naleven en daarmee de mogelijke positieve bijdrage van verboden aan veiligheid. Drie andere benaderingen, namelijk ‘defiance’, ‘control balance’ en ‘labelling’ verklaren juist hoe verboden het risico op schendingen zouden kunnen vergroten.

Bij het afschrikkingsperspectief wordt uitgegaan van een rationele keuze door de dader die de kosten en baten van het schenden van het verbod afweegt.²³ Mogelijke kosten bij het schenden van het verbod zijn het verliezen van vrijheden, inkomen, relaties, werk of woning en het krijgen van een sociaal stigma.²⁴ Volgens deze benadering zou de dreiging van een strafrechtelijke reactie op schending de potentiële verdachte of dader weerhouden van schending van het verbod. Volgens onderzoek is deze dreiging met name effectief in geval van een hoge pakkans.²⁵ De pakkans in geval van schending kan bijvoorbeeld worden vergroot middels Elektronisch Toezicht (ET).²⁶ Naast afschrikking kan de positieve bijdrage van

²¹ Benitez, et al. 2010.

²² Cordier et al., 2019.

²³ Cornish & Clarke 1986.

²⁴ Zie bijvoorbeeld Kirk & Wakefield 2018.

²⁵ Sherman, Smith, Schmidt & Rogan 1992.

²⁶ Fischer et al. 2019.

verboden ook worden verklaard door een incapacitatie-effect, ingeval dat de overtreder van het verbod in hechtenis wordt genomen. In dit geval wordt herhaald slachtofferschap voorkomen door gelegenheidsbeneming (Wenzel & Okimoto, 2016). Middels een verbod wordt bepaald gedrag strafbaar dat zonder een verbod niet strafbaar zou zijn of lastig te vervolgen (i.e. belaging). In geval van schending kunnen overtreders in detentie worden genomen, waardoor zij tijdelijk niet of minder in staat zijn het slachtoffer te benaderen.

Daarentegen volgt uit de literatuur over ‘defiance’²⁷ en de ‘control balance’²⁸ en labelling theorie²⁹ dat verboden veiligheidsrisico’s ook kunnen vergroten. ‘Defiance’ verwijst naar een toename in deviant gedrag vanwege gevoelens van opstand en weerstand tegen een opgelegde straf. ‘Control balance’ verklaart deviantie vanuit een disbalans in de verhouding tussen de mate waarin een persoon controle kan uitoefenen over anderen en zijn of haar omgeving en de mate waarin anderen en de omgeving invloed kunnen uitoefenen over de persoon. Zowel ‘defiance’ als ‘control balance’ stellen dat sancties onder bepaalde omstandigheden tot gevoelens van weerstand en frustratie bij verdachten of daders kunnen leiden, die op hun beurt de kans op nieuw geweld vergroten. Zowel ‘defiance’ als ‘labelling’ gaan bovendien uit van mogelijke stigmatiserende effecten van sancties. Het stigma kan de kans op nieuw geweld vergroten door respectievelijk het opwekken van weerstand of opstand tegen het verbod of wanneer men zich naar het stigma van ‘crimineel’ gaat gedragen.

Samenvattend kunnen verboden op basis van de theorie de kans op nieuw geweld tegen het slachtoffer zowel verkleinen als vergroten.

33.3.2 Veiligheid vanuit perspectief slachtoffers

Voor het verklaren van de bijdrage van verboden aan de veiligheidsbeleving van slachtoffers is de victim precipitation-theorie relevant. Deze theorie verklaart waarom sommige personen meer kans hebben op (herhaald) slachtofferschap dan andere. Deze theorie onderscheidt indicatoren voor kwetsbaarheid van slachtoffers, waaronder het gebrek aan eigenschappen waarmee de dader wordt afgeweerd of afgeschrikt.³⁰ Voor slachtoffers met deze kwetsbaarheden is het theoretisch concept van ‘victim empowerment’ relevant, wat wordt gezien als het sleutelmechanisme voor de bijdrage van interventies aan onder andere veiligheidsbeleving en welzijn.³¹ Verboden dragen hieraan bij doordat ze gedrag verbieden waartegen strafrechtelijk ingrijpen anders niet of nauwelijks mogelijk is. Dit vergroot de mate waarin het slachtoffer weerstand kan bieden aan ongewenste contactverzoeken van de verdachte of dader.³²

33.4 Naleving en gevolgen van verboden: empirie

Voor de bijdrage van verboden aan veiligheid en welzijn van slachtoffers zijn toezicht en handhaving onmiskenbaar van belang. In deze paragraaf beschrijven we daarom achtereenvolgens: bevindingen van empirisch onderzoek naar veiligheid vanuit het perspectief van de verdachte en/of dader, daarna vanuit het slachtoffer en tot slot onderzoek naar toezicht en handhaving van verboden.

²⁷ Newburn 2007, p. 222.

²⁸ Tittle 1995.

²⁹ Becker 1963; Lemert 1951, p. 75.

³⁰ Egan & Perry 1998; Finkelhor & Asdigian 1996.

³¹ Cattaneo & Goodman 2015.

³² Cleven, 2021.

33.4.1 Veiligheid vanuit perspectief verdachte/dader

Voorkomen van herhaald slachtofferschap

Veiligheid vanuit het perspectief van de verdachte/dader kan worden gemeten aan de hand van de mate waarin verboden gedragsverandering bewerkstelligen. Alvorens de empirische literatuur over de bijdrage van verboden aan het voorkomen van herhaald slachtofferschap toe te lichten, is een aantal (methodologische) kanttekeningen van belang. Ten eerste betreffen internationale studies met name Amerikaanse effectiviteitsstudies van civielrechtelijke verboden³³ en veel minder vaak van strafrechtelijke verboden.³⁴ Omdat schendingen van civielrechtelijke verboden in de VS strafrechtelijk worden vervolgd,³⁵ bieden deze studies wel inzicht in de bijdrage van strafrechtelijke verboden aan het voorkomen van herhaald slachtofferschap.

Ten tweede is het door een gebrek aan studies met een werkelijk experimenteel design lastig om harde conclusies over effectiviteit te trekken. In een Amerikaanse meta-analyse naar de effectiviteit van civielrechtelijke verboden werden de uitkomsten van 25 quasi-experimentele studies onderzocht. In deze studie werden zaken waarin een civielrechtelijk verbod was opgelegd vergeleken met zaken waarin de verdachte werd gearresteerd of een andere interventie heeft ondergaan, al dan niet in combinatie met een verbod.³⁶ Hieruit bleek dat Amerikaanse slachtoffers meer schendingen rapporteren dan dat er officieel bij politie en justitie staan geregistreerd.³⁷ Dit is in lijn met ander onderzoek, waaruit blijkt dat slachtoffers niet elke schending melden bij de politie., Dit is bijvoorbeeld afhankelijk van of slachtoffers denken dat melden zin heeft.³⁸ (Verder is de belangrijkste conclusie uit Amerikaans onderzoek dat (civielrechtelijke) verboden geweld niet stoppen, maar in sommige gevallen wel kunnen bijdragen aan een vermindering in geweld. In geval van stalking zijn verboden in dit opzicht minder effectief.³⁹ Dit beeld kwam ook naar voren uit het Nederlandse onderzoek naar naleving en handhaving van strafrechtelijke verboden.⁴⁰ Overigens is er ook Nederlands onderzoek naar bestuursrechtelijke huisverboden.⁴¹ Hoewel er bij schending van deze verboden op grond van artikel 11 van de Wet tijdelijk huisverbod ook strafrechtelijk kan worden vervolgd,⁴² worden de bestuursrechtelijke huisverboden in deze bijdrage buiten beschouwing gelaten. Ze verschillen namelijk te zeer van de strafrechtelijke verboden om voor deze analyse mee te kunnen nemen. Zo is de duur van een huisverbod veel korter dan bij een strafrechtelijk verbod, terwijl er, anders dan bij een strafrechtelijk verbod, gelijktijdig een hulptraject voor beide (ex)partners wordt opgestart om zowel de directe als lange termijn-veiligheid te borgen.

Het genoemde onderzoek is tot op heden ook het enige onderzoek dat de naleving van strafrechtelijke verboden in Nederland in kaart bracht, op basis van een beperkt aantal modaliteiten en delicten en middels dossiers van het OM en Reclassering en een vragenlijst.⁴³

³³ Zie bijvoorbeeld de reviews door Benitez et al. 2010 en Cordier et al. 2019.

³⁴ Holmes et al., 2021, Kethineni & Beichner, 2007 en Sullivan, Weiss, Woerner, Wyatt & Carey 2021.

³⁵ Zie bijvoorbeeld Horton, Simonidis & Simonidis, 1987.

³⁶ Zie bijvoorbeeld Cordier et al. 2019.

³⁷ Cordier et. al 2019.

³⁸ Hefner, Miller & Fleury-Steiner, 2021.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Fischer et al. 2019.

⁴¹ Vaan, Schreijenberg, Homburg & Schilder, 2013, zie ook het hoofdstuk over het tijdelijk huisverbod.

⁴² Zie in dit verband de Richtlijn voor strafvordering huiselijk geweld.

⁴³ Ibid.

Politiegegevens over naleving ontbreken. Hierdoor geven de cijfers slechts beperkt inzicht in naleving. Het percentage zaken waarin het verbod één of meerdere keren werd geschonden, bedraagt 23 in de dossierstudie en 60 in de vragenlijst. Verder bleek dat slachtoffers twee keer zo veel schendingen rapporteren als dat er geregistreerd staan in het dossier. Deze cijfers geven geen inzicht in de mate waarin verboden bijdragen aan een eventuele gedragsverandering van de verdachte of dader. Wel is respondenten gevraagd of het aantal gevallen van stalking en/of geweld sinds oplegging van het verbod is toegenomen, afgenomen of gelijk gebleven. Hierop rapporteerde 66 procent een afname, maar 14 procent juist een toename.⁴⁴ Verder is de aard van de schendingen divers en varieert deze van ernstig fysiek of psychisch geweld tot vormen van (indirect) contact waarmee de grenzen van het verbod worden opgezocht (denk aan ‘toevallige’ ontmoetingen op openbare plekken). Tot slot blijkt uit exploratieve interviews met slachtoffers dat de psychische impact van (de kans op) ongewenst contact groot is.

Factoren die samenhangen met het naleven/schenden van verboden

Tot slot biedt het Nederlandse onderzoek ook inzicht in risicofactoren en beschermende factoren van schending. Met zulk inzicht kunnen schaarse middelen voor onder andere proactief toezicht gericht ingezet worden. Hiermee wordt de afschrikkende werking van een verbod vergroot, of kan worden beoordeeld of een combinatie van een verbod met andere maatregelen of interventies nodig is om gedragsverandering te bereiken.

De uit criminologische theorieën voortgekomen hypothesen over deze risico- en beschermende factoren zijn middels een literatuurstudie, interviews met slachtoffers, verdachten en daders en ketenpartners, een dossierstudie en slachtofferenquête onderzocht. In tabel 1 staat een overzicht van de gevonden verbanden.

Risicofactoren voor schending die werden gevonden zijn: oplegging naar aanleiding van stalking en/of huiselijk geweld, voorgeschiedenis van geweld tussen slachtoffer en verdachte of dader, het voortzetten van de relatie, een kleine woonafstand tussen slachtoffer en verdachte of dader en de aanwezigheid van psychische en verslavingsproblematiek en licht verstandelijke beperking (LVB) bij de verdachte of dader.⁴⁵ Zoals verder uit de tabel blijkt, verschillen de gevonden verbanden per methode. Daarnaast is het opvallend dat er relatief weinig significante verbanden tussen kenmerken en schendingen werden gevonden in multivariate analyses. Omdat cijfers van de politie in de dossierstudie ontbreken en de steekproef van de dossierstudie en slachtofferenquête relatief klein is, geven deze methoden slechts beperkt inzicht in eventuele verbanden tussen deze kenmerken en de kans op schending. Daarom dienen deze bevindingen voorzichtig te worden geïnterpreteerd.

Tabel 1. Overzicht verwachte en gevonden relaties van beschermende en risicofactoren voor geregistreerde en gerapporteerde schendingen en ‘afname stalking en geweld’ sinds oplegging van het verbod, tabel in Fischer et al., 2019, p. 172

⁴⁴ Ibid., p. 153.

⁴⁵ Fischer et al. 2019.

Type kenmerk	Verwacht	Gevonden				
	Theorie	Literatuur	Interviews	Schending geregistreerd (bv/mv)	Schending gerapporteerd (bv/mv)	Afname door verbod ¹
<i>Delict kenmerken</i>						
Stalking	ng	+	+	+/(tov zeden)	0/0	+/0
Huiselijk geweld	ng	ng	+	+/0	+/0	0/0
<i>Daderkenmerken</i>						
Mannelijk	ng	+	ng	0/0	0/0	0/0
Lage leeftijd	ng	+	ng	-/0	0/0	-/0
Sociale en economische bindingen	-	-	-	0/0	0/0	0/0
Tolerantie	+	+	+	0/0	0/0	0/0
Neutralisatie	+	+	+	0/0	0/0	0/0
Psychische problematiek	+	+	+	0/0	+/+	0/0
Verslavings problematiek	+	+	+	0/0	0/0	0/0
LVB	ng	ng	+	0/0	0/0	-/0
<i>Slachtofferkenmerken</i>						
Vrouwelijk	ng	-	ng	+/+	0/0	0/0
Lage leeftijd	ng	ng	(-)	-/0	0/0	0/0
Afhankelijkheid	ng	ng	+	0/0	0/0	0/0
<i>Relatiekenmerken</i>						
Kleine relationele afstand	+	+	+	+/0	+/0	0/0
Geschiedenis geweld	+	+	+	+/ng	+/0	0/0
Gezamenlijke kinderen	ng	+/0	+	+/+	+/+	0/0
Kleine woonafstand	ng	0	-	0/0	0/0	-/-
<i>Verbod/handhavings kenmerken</i>						
Uitzonderingen op verbod	ng	ng	-	+/0	+/0	
Intensieve signalering	-	-	-	0/0	0/0	0/0
Maatregelen die de reactiesnelheid verhogen	-	ng	-	+/ng	0/0	
Informatie aan slachtoffer	-	-	-	-/-	-/-	0/0
Verbod niet duidelijk volgens slachtoffer	ng	+	ng	0/0	0/0	-/0
Verbod niet naar wens slachtoffer	+	+	+	0/ng	+/0	-/-

¹Omdat het hier gaat om 'afname door het verbod' moeten de tekens hier omgekeerd worden geïnterpreteerd: waar + bij de kolom schending betekent meer schending, betekent een plus in de kolom 'afname door verbod' een grotere afname van schendingen door het verbod volgens het slachtoffer als het betreffende kenmerk aanwezig is.
ng= niet genoemd; bv=bivariaat, mv=multivariaat

33.4.2 Veiligheid vanuit perspectief slachtoffers

Veiligheidsbeleving en welzijn

De effectiviteit van verboden kan worden afgemeten aan de mate van voorkomen van herhaald slachtofferschap (33.4.3) en aan de bijdrage aan de veiligheidsbeleving van slachtoffers en

welzijn in bredere zin.⁴⁶ Amerikaanse slachtoffers voelen zich meestal veiliger na oplegging van een (civielrechtelijk) verbod en vinden deze verboden ‘effectief’.⁴⁷ Daarnaast vinden studies een positief verband tussen oplegging van (meer beperkende) verboden en een vermindering in depressie en/of PTSD-symptomen.⁴⁸ Ook rapporteerden vrouwen die beschermd werden door een (civielrechtelijk) verbod sinds oplegging een verbeterde kwaliteit van leven en meer zelfvertrouwen.⁴⁹

Uit de slachtofferenquête van het Nederlandse onderzoek blijkt dat 46 procent oordeelt dat het verbod heeft bijgedragen aan veiligheidsgevoelens en een vergelijkbaar aandeel oordeelt dat het verbod bijdraagt aan het oppakken van het dagelijkse leven.⁵⁰

Factoren die samenhangen met veiligheidsbeleving

Uit Nederlands onderzoek blijken ook een aantal randvoorwaarden voor de bijdrage van verboden aan veiligheid en welzijn. Een goede informatievoorziening is randvoorwaardelijk, maar hierover is weinig bekend. Wel geeft een kwart van de slachtoffers die schendingen rapporteren aan dat zij niet weten welk gevolg hieraan is gegeven, noch hoe deze beslissing is onderbouwd.⁵¹

Factoren zoals leeftijd, voorgeschiedenis van geweld in de relatie, omschrijving van het verbod en delicttype hangen samen met de mate waarin verboden bijdragen aan veiligheidsbeleving. Zo bleek dat jongere slachtoffers (18-30), slachtoffers met een voorgeschiedenis van geweld in de relatie, en slachtoffers voor wie de omschrijving van het verbod onduidelijk of niet naar hun wens was een lagere bijdrage van de verboden aan de veiligheidsbeleving rapporteren.⁵² De bijdrage is juist groter als een verbod leidt tot een toename in gevoelens van controle en een hogere ervaren procedurele rechtvaardigheid.⁵³ Opvallend verder is dat met name slachtoffers van stalking rapporteren dat het aantal gevallen van stalking en geweld sinds oplegging van het verbod is verminderd,⁵⁴ terwijl stalking voorafgaande aan oplegging juist een risicofactor bleek voor niet-naleving.⁵⁵ Tot slot geven verschillende slachtoffers en ketenpartners aan dat een verbod een kwaadwillende verdachte of dader niet zal tegenhouden en dat sommige verdachten of daders simpelweg ongevoelig zijn voor strafdreiging.⁵⁶

Op basis van de bovenstaande bevindingen kan voorzichtig worden gesteld dat verboden in een meerderheid van het aantal zaken een bijdrage leveren aan veiligheid en welzijn van slachtoffers, hoewel de bijdrage varieert naar gelang de aard van het slachtofferschap en kenmerken van het verbod en van verdachte of dader.

⁴⁶ Voor een overzicht van mechanismen die de bijdrage van verboden aan het voorkomen van herhaald slachtofferschap en vergroten van veiligheidsbeleving van slachtoffers verklaren, zie Fischer et al. 2019, p. 216. Deze mechanismen vloeien voort uit interviews met ketenpartners, slachtoffers en verdachten en daders.

⁴⁷ Cordier et al. 2019.

⁴⁸ Wright & Johnson 2012, Sullivan et al. 2021.

⁴⁹ Keilitz, Hannaford & Efke 1997.

⁵⁰ Fischer et al. 2019.

⁵¹ Ibid., p. 126.

⁵² Ibid., p. 175-180, 207-208.

⁵³ Cleven, Fischer & Struijk 2020.

⁵⁴ Fischer et al., p. 303.

⁵⁵ Cordier et al. 2019.

⁵⁶ Fischer et al. 2019.

33.4.3 Toezicht op naleving en handhaving

Twee Nederlandse onderzoeken naar het verloop van toezicht en handhaving concluderen dat de handhaving met name reactief plaatsvindt.⁵⁷ Signalering van overtredingen is daardoor afhankelijk van melding van (de omgeving van) het slachtoffer. Proactieve handhaving en signalering blijkt door de aard van de problematiek⁵⁸ en de beperkte capaciteit bij de politie nauwelijks mogelijk, te meer omdat ET maar zeer beperkt ingezet wordt. Redenen hiervoor zijn onder andere wettelijke beperkingen (niet alle modaliteiten bieden hiervoor mogelijkheden), proportionaliteitsafwegingen, de beperkte duur waarop de maatregel effectief is en de beperkte geschiktheid van sommige verdachten en daders. Succesfactoren voor toezicht en signalering zijn: de inzet van ET; gespecialiseerde agenten of wijkagenten die zich richten op het verzamelen en monitoren van kennis over de zaak; en de inzet van alarmeringsmaatregelen waardoor slachtoffers snel contact kunnen leggen met de agenten die weten wat er speelt of dit snel kunnen achterhalen.⁵⁹

Er zijn weinig internationale studies over de handhaving van verboden.⁶⁰ Uit Nederlands onderzoek hierover blijkt dat schendingen op verschillende manieren worden afgedaan.⁶¹ Zo kan de officier van justitie, de politieagent of de toezichthouder een waarschuwing geven, kan de officier een aanpassing van de bijzondere voorwaarde(n) vorderen, of de tenuitvoerlegging van de aan de sanctie verbonden consequentie (die varieert per modaliteit). De rechter beslist over deze vorderingen. Er is nog weinig bekend over hoe zij beslissen over de reactie op schending. Wel blijkt uit interviews en dossierinformatie dat zij onder andere korte en lange termijn doelen afwegen (bijvoorbeeld de mate waarin het in hechtenis nemen van de verdachte of dader de behandeling in de weg staat) alsook proportionaliteit. Met het oog op proportionaliteit lijken sommige handhavers een onderscheid te maken in ernst tussen fysiek en psychologisch letsel. De ernst van de impact van schendingen waarbij geen sprake is van fysiek letsel, zoals bij belaging, wordt onderschat.⁶² Tot slot identificeerde Nederlands onderzoek de knelpunten en succesfactoren in de handhavingsreactie op schending. Deze betreffen onder andere problemen met het verzamelen van bewijslast, een gebrek aan kennis bij ketenpartners over effectieve handhavingsreacties voor veelplegers van huiselijk geweld en stalkers, en de mate waarin ketenpartners beschikken over contextinformatie over de zaak zoals achterliggende problematiek. Hierdoor kan een doelmatige handhavingsreactie uitblijven.⁶³ Ketenpartners geven aan dat hierin een belangrijke rol is weggelegd voor de wijkagent, die via huisbezoeken over contextinformatie kan beschikken.

⁵⁷ Aa, van der et al. 2013; Fischer et al. 2019.

⁵⁸ Denk hierbij aan de veelheid van toenaderingsmogelijkheden (gericht op het slachtoffer zelf, of zijn of haar naasten) door de dader waarvan de timing en de plaats waar het gebeurt veelal onvoorspelbaar is.

⁵⁹ Fischer et al. 2019.

⁶⁰ Uitzonderingen zijn bijvoorbeeld Amerikaanse studies van Diviney, Parekh & Olson 2009, Frantzen, Miguel & Kwak, 2011 en Kane 1999, 2000.

⁶¹ Fischer et al. 2019.

⁶² Ibid., p. 175-178, 182; Cleven, 2021.

⁶³ Ibid., p. 108-122.

33.5 Beperkingen van bestaand onderzoek en uitdagingen voor toekomstig onderzoek
In het voorgaande is een aantal leemtes in theorie en empirie beschreven, waaronder een gebrek aan kennis over zaken waarin de verdachte of dader resistent lijkt te zijn voor strafdreiging (veelal in geval van stalking of veelplegers van huiselijk geweld) en effectieve handhavingsreacties op schending in zulke gevallen. In aanvulling daarop worden in deze paragraaf nog vijf andere thema's belicht waar sprake is van ontbrekend of beperkt onderzoek: 1) de definitie van effectiviteit, 2) de oplegging en 3) de handhaving van verboden, en tot slot de ervaringen vanuit het perspectief van 4) verdachte en daders, en 5) slachtoffers.

Ten eerste wordt effectiviteit, zoals eerder beschreven, vrij eenzijdig gemeten in de literatuur, meestal op basis van naleving.⁶⁴ Toekomstig onderzoek zou de betekenis van effectiviteit kunnen bevragen onder verschillende betrokkenen, waaronder slachtoffers.⁶⁵ Ook kan de rol van verboden in de context van de bredere recidivebeperkende aanpak worden bekeken. Voorbeelden hiervan zijn de rol van verboden in de multidisciplinaire aanpak van huiselijk geweld, de (civielrechtelijke) trajecten over de omgangsregeling met kinderen⁶⁶ en behandelingstrajecten van verdachten en daders. Ten tweede is er weinig bekend over hoe er wordt besloten tot oplegging van een verbod. Worden verboden in lijn met het doel van de wetgeving opgelegd? Worden er groepen over het hoofd gezien die wel bescherming zouden behoeven? Toekomstig onderzoek zou zich moeten richten op het proces van oplegging, waaronder de vraag welke afwegingen officieren van justitie en rechters maken in de opleggingsbeslissing. Ten derde is informatie over de handhaving en naleving beperkt. Meer beschrijvend onderzoek is nodig naar naleving en handhavingsreacties door de politie, de afwegingen die politie en ketenpartners maken bij beslissen over schending, en de mate waarin de handhavingsreacties succesvol zijn, in het bijzonder bij stalkers en veelplegers van huiselijk geweld.⁶⁷

Ten vierde zijn er nauwelijks⁶⁸ Nederlandse data beschikbaar over ervaringen met oplegging, toezicht (denk aan EM) en handhaving van strafrechtelijke verboden vanuit het perspectief van verdachten of daders, terwijl er voor zover ons bekend ook slechts één internationale (Britse) studie naar is gedaan.⁶⁹ Toekomstig onderzoek hiernaar zou inzicht kunnen geven in risicofactoren en beschermende factoren voor naleving.

Ten vijfde is er voorsnog weinig onderzoek gedaan naar ervaringen met verboden vanuit slachtofferperspectief. Verboden worden in uiteenlopende zaken opgelegd, aan zowel mannen als vrouwen en met een uiteenlopende relationele afstand. Bestaand onderzoek maakt onvoldoende onderscheid tussen de aard van het slachtofferschap,⁷⁰ of is louter gericht op vrouwelijke slachtoffers van intiem partnergeweld.⁷¹ De aard van slachtofferschap hangt samen met verschillen in voorkeuren voor de strafrechtelijke procedure en uitkomsten⁷² en mogelijk ook onderliggende behoeften met betrekking tot het verbod.⁷³ Tot slot speelt geslacht

⁶⁴ Zie Cordier et al. 2019; Russell 2012.

⁶⁵ Zie bijvoorbeeld Bennett Cattaneo, Grossmann & Chapman 2015.

⁶⁶ Cleven 2022.

⁶⁷ Fischer et al. 2019, p. 16, 113-115; Fischer & Struijk, 2021.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Kelly, Adler, Horvath, Lovett, Coulson, Kernohan & Gray 2013.

⁷⁰ Fischer et al. 2019.

⁷¹ Cleven, 2021, Cordier et al. 2019.

⁷² Laxminarayan, Bosmans, Porter & Sosa 2013.

⁷³ Fischer et al. 2019, p. 178.

een rol in hulpgedrag van slachtoffers⁷⁴ en ervaringen met politie en justitie.⁷⁵ Toekomstig onderzoek zou zich daarom kunnen richten op of en hoe behoeften en ervaringen met verboden tussen deze groepen slachtoffers verschillen.

33.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is de praktijk van de strafrechtelijke verboden beschreven en geschetst of, hoe en wanneer strafrechtelijke verboden (kunnen) bijdragen aan bescherming van slachtoffers. Door de grote verscheidenheid aan wettelijke modaliteiten om verboden op te leggen in alle fasen van het strafproces, is het geven van een beknopte en tevens genuanceerde beschrijving van (knelpunten en succesfactoren van) de uitvoeringspraktijk van dergelijke verboden lastig.

Op basis van het beschikbare (inter)nationale onderzoek kan geconcludeerd worden dat verboden herhaald slachtofferschap vaak niet voorkomen, maar wel kunnen bijdragen aan een vermindering in de frequentie van geweld. Daarnaast kunnen verboden onder bepaalde omstandigheden bijdragen aan verbeterde veiligheidsbeleving en welzijn van slachtoffers, ook wanneer verboden worden geschonden. Wat de handhaving betreft, blijkt dat er in Nederland weinig proactief toezicht wordt gehouden op naleving. De handhaving valt of staat daarmee met de meldingsbereidheid van het slachtoffer of diens omgeving. De eerder beschreven knelpunten in toezicht en handhaving verminderen de potentiële bijdrage van verboden aan veiligheid en welzijn. Belangrijke knelpunten zijn een beperkte capaciteit bij de politie voor proactieve handhaving, problemen met het verzamelen van bewijslast, een gebrek aan kennis bij ketenpartners over effectieve handhavingsreacties voor veelplegers van huiselijk geweld en stalkers, en de mate waarin ketenpartners beschikken over contextinformatie over de zaak zoals achterliggende problematiek. Niet elk knelpunt is eenvoudig op te lossen, zoals de beperkte capaciteit van politie en justitie. Daarentegen zou er meer aandacht besteed kunnen worden aan het verkrijgen en delen van contextinformatie bij het beslissen over de reactie op schending. Deze contextinformatie, met name de voorgeschiedenis van geweld, is ook van belang om de psychische impact van schendingen te begrijpen, zeker wanneer er in geval van schending geen sprake is van fysiek letsel. Een aantal nieuwe beleidsontwikkelingen uit de ontwikkelagenda ‘Veiligheid voorop!’ over de aanpak van acute en structurele onveiligheid in huiselijk geweld richten zich ook op deze knelpunten. Dit beleid richt zich op het verbeteren van de samenwerking tussen partners in het strafrechtelijke- en zorgdomein. Daarnaast heeft Veilig Thuis in recente jaren hierbinnen een grotere rol gekregen.⁷⁶ Met dit beleid is men een goede richting in geslagen, echter ontbreekt kennis over hoe deze ontwikkelingen in de praktijk zijn geïmplementeerd en op wat voor manier dit het proces van oplegging, toezicht op naleving en handhaving van schendingen heeft verbeterd. Deze beleidsontwikkelingen benadrukken ook het belang van onderzoek naar het proces van oplegging en handhaving en ervaringen vanuit de perspectieven van de verschillende partners. Dergelijk onderzoek kan meer inzicht geven in de (on)mogelijkheden van verboden, zodat duidelijk wordt wat slachtoffers wel en niet van verboden mogen verwachten.

Toch kleven er, ook indien deze knelpunten worden opgelost, beperkingen aan de mate waarin verboden kunnen bijdragen aan veiligheid en welzijn van slachtoffers. Een verbod schrikt immers niet iedere verdachte of dader af en verandert als zodanig ook niets aan de

⁷⁴ Machado, Santos, Graham-Kevan & Matos 2017.

⁷⁵ Davies, Smith & Rogers 2009.

⁷⁶ Landelijk Netwerk Zorg/Straf Huiselijk Geweld en Kinder mishandeling, 2018; Koekkoek, 2020.

onderliggende oorzaken van de problematiek. Voor preventie op de lange termijn is dus meer nodig dan een verbod, zoals een behandeling van eventuele onderliggende problematiek⁷⁷ of aanvullende beschermingsmaatregelen of sancties. De verboden moeten zodoende uitdrukkelijk als onderdeel van een bredere aanpak ter preventie van herhaald slachtofferschap worden gezien.

Referentielijst

- Aa, S. van der, Lens, K., Klerx, F., Bosma, A., Bosch, M. van den, *Aard, omvang en handhaving van verboden in Nederland. Deel 1: Wettelijk kader en handhaving*, Tilburg: International Victimology Institute Tilburg (Intervict) - Tilburg Law School, WODC, 2012.
- Aa, S. van der, Klerx, F., Bosmans, M., Bosma, A. & Bosch, M. van den, *Aard, omvang en handhaving van verboden van Nederland. Deel 2: Aard en omvang*, Tilburg: International Victimology Institute Tilburg (Intervict) - Tilburg Law School, WODC, 2013.
- Adhikari, R. P., Reinhard, D., & Johnson, J. M., The myth of protection orders, *Studies in symbolic interaction*, 1993, 15, 259-270.
- Benitez, C. T., McNiel, D. E., & Binder, R. L. Do protection orders protect? *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 2010, 38(3), 376.
- Cattaneo, L. B., Grossmann, J., & Chapman, A. R., The goals of IPV survivors receiving orders of protection: An application of the empowerment process model, *Journal of interpersonal violence*, 2016, 31(17), 2889-2911.
- Becker, H.S. *Outsiders: studies in the sociology of deviance*, New York: The Free Press, 1963.
- Berk, R. A., Campbell, A., Klap, R., & Western, B., The deterrent effect of arrest in incidents of domestic violence: A Bayesian analysis of four field experiments, *American Sociological Review*, 1992, 57(5), 698-708.
- Brink, van den, Y., Voorlopige hechtenis en voorlopige vrijheidsbeperking. Het einde van de schorsing onder voorwaarden? *Strafblad: het nieuwe tijdschrift voor strafrecht*, 2017, 15(3), 415-423
- Bleichrodt, F.W., Beperking van bewegingsvrijheid en beïnvloeding van gedrag in het Nederlands straf- en strafprocesrecht, in: Bleichrodt, F.W., & Decker, S. de (Eds), *Gedragsverboden en vrijheidsbeperkingen*, Oisterwijk: Wolf Legal Publishers, 2011.
- Boom, A. ten. De behoefte aan bescherming van slachtoffers van misdrijven in verschillende slachtoffer-daderrelaties. *Tijdschrift voor Veiligheid*, 2016, 15(1), 3-17.
- Boom, A. ten. Slachtoffers van misdrijven door intimi, kennissen of vreemden. Verschillen in context, ervaringen en behoeften met betrekking tot justitie (dissertatie Tilburg). S.I.: Ridderprint BV, 2016a.
- Cattaneo, L. B., & Goodman, L. A., What is empowerment anyway? A model for domestic violence practice, research, and evaluation, *Psychology of Violence*, 2015, 5(1), 84.
- Cleven, I., Ruled by fear or safety-related empowerment: The experience and meaning of penal protection orders in intimate partner violence in the Netherlands, *Erasmus Law Review*, 2021.
- Cleven, I., Fischer, T., & Struijk, S., In het belang van het slachtoffer. De bijdrage van strafrechtelijke contact-, locatie-en gebiedsverboden aan de veiligheidsbeleving van slachtoffers van geweldsdelicten en stalking, *Tijdschrift voor Criminologie*, 2020, 62, 11-33.

⁷⁷ Zie mechanismen in Fischer et al. 2019, p. 216.

- Cordier, R., Chung, D., Wilkes-Gillan, S., & Speyer, R., The effectiveness of protection orders in reducing recidivism in domestic violence: A systematic review and meta-analysis, *Trauma, Violence, & Abuse*, 2021, 22(4), 804-828.
- Cornish, D., & Clarke, R. V., *The reasoning criminal: Rational choice perspectives on Offending*, New York: Springer, 1986.
- Davies, M., Smith, R., & Rogers, P., Police perceptions of rape as function of victim gender and sexuality, *The Police Journal*, 2009, 82(1), 4-12.
- Diviney, C.L., Parekh, A., & Olson, L.M., Outcomes of civil protective orders results from one state, *Journal of Interpersonal Violence*, 2009, 24(7), 1209-1221.
- Egan, S. K., & Perry, D. G., Does low self-regard invite victimization? *Developmental psychology*, 1998, 34(2), 299.
- Finkelhor, D., & Asdigian, N. L., Risk factors for youth victimization: Beyond a lifestyles/routine activities theory approach, *Violence and victims*, 1996, 11(1), 3-19.
- Fischer, Cleven & Struijk, *Handhaving en veiligheid bij strafrechtelijke contact-, locatie- en gebiedsverboden ter bescherming van slachtoffers*, Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam/WODC, 2019.
- Fischer, T., & Struijk, S., Dutch Penal Protection Orders in Practice: A Study of Aims and Outcomes, *Erasmus L. Rev.*, 2021, 14, 146.
- Frantzen, D., San Miguel, C., & Kwak, D. H., Predicting case conviction and domestic violence recidivism: Measuring the deterrent effects of conviction and protection order violations. *Violence and Victims*, 2011, 26(4), 395-40.
- Hefner, M. K., Miller, S. L., & Fleury-Steiner, R. E., Legal Consciousness and Intimate Partner Violence Survivors' Perceptions of Protection Order Violations. *Journal of Family Violence*, 2021, 1-12.
- Horton, A. L., Simonidis, K. M., & Simonidis, L. L., Legal remedies for spousal abuse: Victim characteristics, expectations, and satisfaction, *Journal of Family Violence*, 1987, 2(3), 265-279.
- Inspectie Justitie en Veiligheid , *Rapport Inspectieonderzoek naar de aanpak van de stalking door Bekir E*, 2019. Verkregen via <https://www.inspectie-jenv.nl/Publicaties/rapporten/2019/10/09/rapport-inspectieonderzoek-naar-de-aanpak-van-de-stalking-door-bekir-e>
- Johnson, S. D., Tilley, N., & Bowers, K. J., Introducing EMMIE: an evidence rating scale to encourage mixed-method crime prevention synthesis reviews, *Journal of Experimental Criminology*, 2015, 11(3), 459-473.
- Johnson, J. M., Luna, Y., & Stein, J., Victim protection orders and the stake in conformity thesis, *Journal of Family Violence*, 2003, 18(6), 317-323.
- Kane, R. J., Patterns of arrest in domestic violence encounters: Identifying a police decision-making model, *Journal of Criminal Justice*, 1999, 27(1), 65-79.
- Kane, R. J., Police Responses to Restraining Orders in Domestic Violence Incidents Identifying the Custody-Threshold Thesis, *Criminal Justice and Behavior*, 2000, 27(5), 561-580.
- Keilitz, S. L., Hannaford, P. L., Efke, H. S., National Ctr for State Courts, & United States of America, *Civil protection orders: The benefits and limitations for victims of domestic violence: Executive summary*, Washington, DC: Department of Justice, 1997.
- Kelly, L., Adler, J. R., Horvath, M.A. H., Lovett, J., Coulson, M., Kernohan, D. & Gray, M., *Evaluation of the pilot of domestic violence protection orders*, London: Home Office, 2013.
- Kethineni, S., & Beichner, D., A comparison of civil and criminal orders of protection as remedies for domestic violence victims in a midwestern county, *Journal of Family Violence*, 2009, 24(5), 311-321.
- Kirk, D. S., & Wakefield, S., Collateral consequences of punishment: a critical review

- and path forward, *Annual Review of Criminology*, 2018, 1, 171-194.
- Koekkoek, B., *Werkproces gezamenlijke aanpak huiselijk geweld, waaronder ex-partner stalking, ZSM in samenwerking met Veilig Thuis*, Werkgroep gezamenlijke aanpak huiselijk geweld VT & ZSM 2020, verkregen op 31 mei 2022 via https://vng.nl/sites/default/files/2021-02/landelijk_werkproces_gezamenlijke_aanpak_huiselijk_geweld_vt_en_zsm-27-januari-2020.pdf
- Laxminarayan, M., Bosmans, M., Porter, R., & Sosa, L., Victim satisfaction with criminal justice: A systematic review, *Victims & Offenders*, 2013, 8(2), 119-147.
- Lemert, E. M., *Social Pathology: A Systematic Approach to the Theory of Sociopathic Behavior*, New York, NY: McGraw-Hill, 1951.
- Machado, A., Santos, A., Graham-Kevan, N., & Matos, M., Exploring help seeking experiences of male victims of female perpetrators of IPV, *Journal of Family Violence*, 2017, 32(5), 513-523.
- Mears, D. P., Carlson, M. J., Holden, G. W., & Harris, S. D., Reducing Domestic Violence Revictimization: The Effects of Individual and Contextual Factors and Type of Legal Intervention, *Journal of Interpersonal Violence*, 2001, 16(12), 1260-1283.
- Newburn, T., *Criminology*. Willan, 2007.
- Holmes, S. C., Maxwell, C. D., Cattaneo, L. B., Bellucci, B. A., & Sullivan, T. P., Criminal protection orders among women victims of intimate partner violence: Women's experiences of court decisions, processes, and their willingness to engage with the system in the future. *Journal of interpersonal violence*, 2021, 08862605211021965.
- Russell, B., Effectiveness, Victim safety, Characteristics, and Enforcement of Protective Orders, *Partner Abuse*, 2012, 3(4), 531-552.
- Scott, A.J., Chapter 16: Stalking. How perceptions differ from reality and why these differences matter, in Bull, R. & Blandon-Gitlin, I.(Eds), *The routledge international handbook of legal and investigative psychology*, Routledge, 2019, 238-254.
- Sherman, L. W., Smith, D. A., Schmidt, J. D., & Rogan, D. P., Crime, punishment stake in conformity: Legal and informal control of domestic violence. *American Sociological Review*, 1992, 57(5), 680-690.
- Sullivan, T. P., Weiss, N. H., Woerner, J., Wyatt, J., & Carey, C., Criminal orders of protection for domestic violence: associated revictimization, mental health, and well-being among victims, *Journal of interpersonal violence*, 2021, 36(21-22), 10198-10219.
- Sykes, G., & Matza, D., Techniques of neutralization: A theory of delinquency, *American Sociological Review*, 1957, 22(6), 664-670
- Tittle, C., *Control-balance: Toward a general theory of deviance*, Westview Press, 1995.
- Toby, J., Social disorganization and stake in conformity: Complementary factors in the predatory behavior of hoodlums, *J. Crim. L. Criminology & Police Sci.*, 1957, 48(1), 12-17.
- Vaan, K. de, Schreijenberg, A., Humburg, G. & Schilder, J, *Knelpunten in de uitvoering van de wet tijdelijk huisverbod*, Regioplan, 2013.
- Landelijk Netwerk Zorg-Straf Huiselijk Geweld en Kindermishandeling, *Ontwikkelagenda Veiligheid Voorop*, Landelijk Netwerk Zorg-Straf Huiselijk Geweld en Kindermishandeling 2018, verkregen op 31 mei 2022 via https://vng.nl/sites/default/files/2021-02/bundel_basisdocumenten.pdf.
- Wenzel, M. & Okimoto, T.G., Chapter 13: Retributive Justice, in: Sabbagh, C. & Schmitt, M. (Eds), *Handbook of social justice theory and research*, Springer, 2016.
- Wright, C. V., & Johnson, D. M., Encouraging legal help seeking for victims of

intimate partner violence: the therapeutic effects of the civil protection order, *Journal of traumatic stress*, 2012, 25(6), 675-681.

Zimring, F. E., & Hawkins, G. J., *Deterrence – The legal threat in crime control*, University of Chicago Press, 1973.